

І. В. Карпова

кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії
Харківського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Оцінюється сучасний стан інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки, аналізується взаємозв'язок між динамікою інвестицій і розвитком сільськогосподарського виробництва, досліджуються основні напрями вдосконалення фінансово-кредитного стимулювання інвестицій.

***Ключові слова:** аграрний сектор економіки, Державний земельний банк, кредитування, комерційні банки, фондовий ринок, біржа.*

Karpova S. FINANCIAL AND CREDIT INVESTMENT ACTIVITY STIMULATION IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE

The article estimates the current state of investment activity in agricultural sector of Ukraine. The relationship between investment dynamics and agricultural manufacturing development is analyzed. Also the paper examines the main directions of improving the financial and credit investment incentives.

***Key words:** agrarian industry, State Land bank, investing, lending, commercial banks, stock market, stock exchange.*

Постановка проблеми. Аграрний сектор економіки України в сучасних умовах забезпечує конкурентні переваги країни. Навіть за умов фінансово-економічної та політичної кризи сільськогосподарське виробництво залишилось єдиною галуззю, яка показує позитивну динаміку зростання. Україна є світовим лідером з виробництва соняшнику та експорту олії, входить у трійку світових експортерів зерна. Продовольчий потенціал нашої країни за мінімальними нормами FAO дозволяє нагодувати 150 млн чол., а в перспективі – 400 млн чол. [1]. Однак реалізації аграрного потенціалу України заважає нестача інвестиційних ресурсів, за рахунок яких можливі нарощування та удосконалення матеріально-технічної бази галузі, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, перехід до інноваційного типу розвитку.

Проблеми розвитку інвестиційних процесів в аграрному секторі економіки України досліджуються у працях таких вітчизняних учених, як: М. С. Вітков, М. Я. Дем'яненко, М. І. Кісіль, М. Ю. Кожем'якіна, О. Б. Панасюк, П. Т. Саблук, В. С. Півторак [2–8] та ін. Однак, як засвідчує огляд наукових джерел, окремі питання теорії та практики інвестиційної діяльності у сільськогосподарському виробництві ще недостатньо вивчені й вимагають більш поглибленого дослідження. У працях зазначених авторів аналізуються окремі напрями та види інвестицій в аграрному виробництві, в основному банківське кредитування та лізинг. Недостатньо дослідженими залишаються такі аспекти цієї проблеми, як виявлення особливостей інвестування в аграрному секторі економіки в умовах фінансової нестабільності, роль фондового ринку та страхування в забезпеченні інвестиційними ресурсами сільськогосподарських товаровиробників.

Мета дослідження. На основі аналізу інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки та тенденцій його розвитку оцінити вплив інвестицій на стан сільськогосподарського виробництва в Україні та обґрунтувати основні напрями посилення фінансово-кредитного стимулювання інвестиційної активності.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Аграрне виробництво є лідером національної економіки України. Діяльність агросектору охоплює територію 41,5 млн га, що становить 70% площі країни, сільськогосподарське виробництво виробляє 17,4% ВВП і забезпечує 26,8% експорту, що перевищує експорт продукції металургії [9]. Проте, незважаючи на ці досягнення, показники ефективності та прибутковості виробництва, рівня оплати праці залишаються недостатніми для сталого розвитку аграрного виробництва. Подолати ці негативні чинники можливо за рахунок активізації інвестиційної діяльності.

За роки незалежності України спостерігається суттєве скорочення обсягів інвестування галузі (табл. 1). Інвестиції у сільськогосподарське виробництво становлять тільки 25% від рівня 1990 р., суттєво зменшилася частка інвестицій у сільське господарство в загальних інвестиціях в економіку країни, а починаючи з 2008 р. спостерігається щорічне зменшення інвестицій в аграрний сектор економіки, що призводить до деградації матеріально-технічної бази виробництва.

Разом з тим зростаюча потреба у капітальних інвестиціях обумовлена високим рівнем зносу основних фондів, недостатньою фондозабезпеченістю аграрного виробництва, низькою якістю сільськогосподарської техніки, необхідністю створення сучасних виробничих комплексів у тваринництві. За оцінками фахівців, для реалізації потенціалу аграрного сектору економіки необхідні інвестиції в межах 70 млрд дол. За рахунок

цих ресурсів можливо вийти на щорічне виробництво зерна до 90 млн т, 7,5 млн т м'яса, 30 млн т молока.

Якщо врахувати, що 20% цієї продукції буде споживати Україна, то 80% – експортуватимемо [12].

Таблиця 1

Інвестиції в основний капітал в Україні

Показник	1990	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2013
Частка сільського господарства у загальних інвестиціях в основний капітал, %	21,3	3,6	5,1	7,2	6,2	7,2	7,7	7,1
Індекс інвестицій в основний капітал, усі галузі економіки, % (1990=100)	100	25,2	87,7	85,4	58,5	49,7	60,8	-
Індекс інвестицій в основний капітал у сільському господарстві, % (1990=100)	100	3,6	-	8,2	16,4	19,1	25,2	-
Індекс інвестицій в основний капітал, усі галузі економіки, % до попереднього року	-	114,4	129,8	97,4	58,5	99,4	118,8	88,9
Індекс інвестицій в основний капітал у сільському господарстві, % до попереднього року	-	-	118,4	142,3	49,8	116,4	132,0	100,1

Примітка. Укладено за даними [10; 11].

Джерела інвестування формуються на мікрорівні та макрорівні. Фінансові ресурси сільськогосподарських товаровиробників не в змозі забезпечити не лише розширене, а й просте відтворення. Наприклад, на здійснення весняних польових робіт 2015 р. необхідно 60 млрд грн, що в 1,5 раза більше, ніж у 2014 р. Обсяг власних ресурсів виробників становить 48 млрд грн, близько 10 млрд грн не вистачає [13].

Важливим джерелом інвестування є амортизаційні відрахування. Однак у сільському господарстві спостерігається недосконалість амортизаційної системи, яка не має інвестиційної складової. Заважає використанню можливостей амортизаційних засобів існуючий розрив між балансовою і відновною вартістю основних засобів. Проведена переоцінка основних засобів сільського

господарства не включила повністю інфляційний чинник при визначенні відновної вартості основного капіталу. Тому за 2005–2010 рр. основні засоби національної економіки були дооцінені в 3,9 раза, у сільському господарстві – лише на 21% [14, с. 20].

Обмежені можливості аграрних виробників у здійсненні інвестицій за рахунок прибутку. Фінансові результати діяльності аграрного сектору економіки свідчать про недостатню рентабельність виробництва продукції як рослинництва, так і особливо тваринництва, суттєві коливання рівня рентабельності за роками, велику кількість збиткових підприємств. Особливо загрозлива ситуація у тваринництві, де додатні значення рентабельності виявляються тільки у виробництві молока та яєць (*табл. 2*).

Таблиця 2

Фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств

Показник	1990	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Рівень рентабельності сільськогосподарської продукції	42,6	-1,0	6,8	15,6	13,4	13,8	21,1	27,0	20,5	11,2
Рівень рентабельності продукції рослинництва	98,3	30,8	7,9	32,7	19,6	16,9	26,7	32,3	22,3	11,1
Рівень рентабельності продукції тваринництва	22,2	-33,8	5,0	-13,4	0,1	5,5	7,8	13,0	14,3	11,3
велика рогата худоба на м'ясо	20,6	-42,3	-25,0	-41,0	24,1	-32,9	-35,9	-24,8	-29,5	-43,3
свині на м'ясо	20,7	-44,3	14,9	-27,6	0,3	12,1	-7,8	-3,7	2,0	0,2
молоко	32,2	-6,0	12,2	13,8	4,1	1,4	17,9	18,5	2,3	13,6
яйця	27,3	10,6	23,5	9,1	13,0	13,1	18,6	38,8	52,6	47,6
Кількість збиткових підприємств		37,7	34,2	32,5	37,2	39,9	41,0	34,9	35,5	34,1

Примітка. Укладено за даними [15; 16].

Частковому розв'язанню проблем інвестиційної діяльності у тваринництві сприятиме прийняття рішення про зняття обмежень щодо потужностей тваринницьких ферм і комплексів, які можуть розраховувати на часткову компенсацію вартості будівництва та реконструкції. Раніше передбачалася компенсація для комплексів із кількістю великої рогатої худоби не менше ніж 500 голів, свиней – не менше ніж 1 200 голів, птиці – не менше ніж 1 млн голів. Законом встановлюється, що сільськогосподарським товаровиробникам відшкодовується до 50% вартості будівництва та

реконструкції тваринницьких ферм і комплексів для великої рогатої худоби, свиней та птиці [17]. Таким чином, інвестиційну підтримку можуть отримувати не тільки великі, а й середні та малі сільгоспвиробники.

Чільне місце у системі інвестування мають зайняти іноземні інвестиції. Аграрний сектор економіки України наразі привабливий для іноземного капіталу, але подальше його збільшення стримується високим рівнем корупції, складністю адміністративних процедур, незахищеністю інвесторів, відсутністю ринку землі сільськогосподарського призначення.

У розвиток підприємств сільського, лісового та рибного господарства станом на 31 грудня 2013 р. вкладено 839,3 млн дол. США прямих іноземних інвестицій (наростаючим підсумком з початку інвестування), що становить 1,4% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україні. Такі результати не відповідають ролі сільського господарства у національній економіці та частці аграрного сектору економіки у створення валової доданої вартості.

Привабливою для іноземних інвесторів залишається харчова промисловість. Обсяг прямих іноземних інвестицій у підприємствах з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів на 31 грудня 2013 р. становив 3 287,2 млн дол. США, або 5,7% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україні [16]. На динаміку іноземних інвестицій в аграрному секторі України також впливає загальний інвестиційний клімат, який оцінюється за допомогою індексу інвестиційної привабливості. За період 2011–2014 рр. його значення знизилось із 3,39 до 2,5 бала [18].

Розв'язання проблем активізації інвестиційної діяльності залежить від умов і можливостей залучення ними кредитів, коштів державної підтримки, інших зовнішніх інвестиційних ресурсів. Інвестиційна активність сільськогосподарських підприємств значною мірою забезпечується за рахунок банківського кредитування, яке надає 25–26% фінансових ресурсів [19].

Сільське господарство є кредитомісткою галуззю і її нормальне функціонування без кредитних ресурсів у сучасних умовах практично неможливе. Розвиток банківського кредитування сільського господарства стримують низка факторів. Зокрема, високі відсоткові ставки, відсутність ліквідної застави та гарантій повернення кредиту, високий рівень витрат банків із надання послуг, відсутність практики страхування неповорнення кредитів.

Попри це, за останні роки збільшуються обсяги банківського кредитування аграрного сектору економіки: у 2000 р. обсяг таких кредитів становив 2,1 млрд грн, 2003 р. – 7,7 млрд грн, 2004 р. – 5,2 млрд грн, 2007 р. – 18 млрд грн, на кінець 2012 р. кредити сільськогосподарським корпораціям становили 36,5 млрд грн, що на 6,9% більше, ніж у 2011 р. Обсяги кредитування у січні – червні 2013 р. збільшилися на 6,5% (до 38,3 млрд грн) у порівнянні з аналогічним періодом 2012 р. [20]. Економічна криза і високі кредитні ставки призвели до зменшення кредитного портфеля підприємств АПК у 2014 році майже на 3 млрд грн. Загальний обсяг кредитів у 2014 р. – 8,1 млрд грн. Усього банківські кредити, надані підприємствам АПК, становлять понад 103,9 млрд грн [21].

Фінансово-кредитне забезпечення інвестиційної діяльності неможливо без існування державної спеціалізованої банківської установи для кредитування сільськогосподарського виробництва. У 2012 році було створено публічне акціонерне товариство «Державний земельний банк» [22]. Основними напрямками діяльності банку мало стати ефективне управління землями державної власності, довгострокове іпотечне кредитування аграріїв під заставу земельної ділянки або прав оренди на них тощо. З 01.01.2013 розпочато

роботу щодо інвентаризації земель державної власності для забезпечення роботи Земельного банку. У 2013 р. було інвентаризовано 1,6 млн га із 10 млн га державних земель сільськогосподарського призначення. У Державному бюджеті 2014 р. було заплановано 221,5 млн грн на проведення земельної реформи, що еквівалентно інвентаризації ще 1,8 млн га. У 2014 році передбачалося, що Земельний банк надасть 15 млрд грн кредитів за рахунок доходів, отриманих від оренди державних земель, що передаються у капітал банку. Однак у 2014 році гроші на проведення інвентаризації земель не виділяють, тому передання земель у капітал Земельного банку не проводиться. У червні 2014 року Верховна Рада України ухвалює рішення про ліквідацію Державного земельного банку [23].

Рішення про ліквідацію Земельного банку, на нашу думку, є помилковим, не відповідає потребам розвитку аграрного сектору економіки України та стримує інвестиційну активність сільськогосподарських виробників. Державний земельний банк мав би стимулювати розвиток іпотечного кредитування під заставу землі, яке є основною формою кредитування аграріїв у країнах із розвинутою економікою.

В умовах гострої нестачі власних фінансових ресурсів у аграрних товаровиробників, обмеженості бюджетної підтримки та банківського кредитування важливою умовою активізації інвестиційної діяльності є використання можливостей фондового ринку. Вітчизняні сільськогосподарські компанії вже мають позитивний досвід розміщення акцій на світових фондових біржах. Зокрема, агрохолдинг «Кернел» – на Варшавській фондовій біржі; агрохолдинг «Мрія» – на Франкфуртській біржі; «Миронівський хлібопродукт» – на Лондонській біржі (35% акцій); «Астарта-Київ» – на Варшавській біржі; «Агротон» – на Варшавській біржі (26,2% акцій), на Франкфуртській (25% акцій); «Сінтал» – на Франкфуртській біржі (32,2% акцій); «ІМК» – на Варшавській біржі (24% акцій); «Українські аграрні інвестиції» та «Лотуре-Агро» планують IPO на Варшавській фондовій біржі [24]. Однак у 2012–2013 роках жодна українська аграрна компанія не провела публічного розміщення акцій на біржі (IPO). У 2014 р. погіршення фінансової, соціально-економічної та політичної ситуації призвело до зниження кредитних рейтингів України, що викликало відповідне падіння рейтингів агрокомпаній та унеможливило проведення операцій на фондових ринках.

Використання цього джерела фінансових ресурсів можливо тільки для великих сільськогосподарських виробників. Малі та середні підприємства можуть долучитися до фінансового ринку після їх укрупнення, кооперування та об'єднання з агрохолдингами шляхом утворення акціонерних товариств.

Висновки. Темпи модернізації матеріально-технічної бази сільськогосподарського виробництва в Україні не відповідають потребам забезпечення продовольчої безпеки та конкурентоздатності аграрного сектору економіки на світовому ринку. Найважливішими проблемами є нестача власних фінансових ресурсів суб'єктів господарювання, недосконалість амортизаційної та кредитної політики, недостатні об-

сяги бюджетної підтримки. Основними напрямками фінансово-кредитного стимулювання інвестиційної діяльності мають стати:

- відродження роботи Державного земельного банку;
- реалізація заходів щодо поліпшення інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій;
- активізація банківського кредитування, забезпечення доступу до кредитних ресурсів малих та середніх виробників;
- удосконалення обліку основних засобів сільського господарства з урахуванням інфляційної складової;
- стимулювання розвитку фондового ринку для залучення інвестиційних ресурсів в аграрний сектор економіки.

Список використаних джерел

1. Україно-американський аграрний конгрес [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apk-inform.com/ru/conferences/ugc2014/usa/about>.
2. Вітков М. С. Розвиток інвестиційної політики в сільському господарстві України / М. С. Вітков // Економіка АПК. – 2010. – № 3. – С. 54–57.
3. Дем'яненко С. І. Агрохолдинги в Україні: процес становлення та розвитку / С. І. Дем'яненко // Економіка України. – 2009. – № 12. – С. 50–61.
4. Кісіль М. І. Теоретико-методологічні та практичні аспекти формування ефективності інвестицій фермерських господарств / М. І. Кісіль, В. О. Іванченко // Економіка АПК. – 2012. – № 7. – С. 55–62.
5. Кожем'якіна М. Ю. Інвестиційне забезпечення як основа розвитку аграрної економіки України / М. Ю. Кожем'якіна // Економіка АПК. – 2009. – № 12. – С. 68–73.
6. Панасюк О. Б. Залучення інвестицій в аграрний сектор економіки / О. Б. Панасюк // Економіка АПК. – 2010. – № 6. – С. 51–53.
7. Саблук П. Т. Міжнародний рух капіталів і залучення в Україну прямих іноземних інвестицій / П. Т. Саблук, В. І. Власов, М. І. Кісіль, К. А. Приб // Економіка АПК. – 2008. – № 9. – С. 3–14.
8. Півторак В. С. Банківське кредитування малих аграрних підприємств / В. С. Півторак // Економіка АПК. – 2013. – № 10. – С. 130–135.
9. 10 запомінаючихся фактов про український агробізнес [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://latifundist.com/blog/read/756-10-zapominayushchihsya-faktov-pro-ukrainskij-agrobiznes>.
10. Капітальні інвестиції в Україні за 2013 р. : статистичний бюлетень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ukrstat.org/uk/druk/publicat/.../Arch_ki_bl.htm.
11. Капітальні інвестиції в Україні у 2007–2011 роках : статистичний збірник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat.../publ6_u.htm.
12. Сьогодні – інвестиції в АПК України, завтра – ситий світ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://a7d.com.ua/agropoltika/12565-sogodn-nvesticiyi-v-apk-ukrayini-zavtra-sitij-svt.html>.
13. Посевная – 2015: где брать деньги? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://latifundist.com/blog/read/900-posevnaaya-2015-gde-brat-dengi>.
14. Лупенко Ю. О. Про наукову діяльність Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» у 2012 році та завдання на перспективу / Ю. О. Лупенко // Економіка АПК. – 2013. – № 5. – С. 16–24.
15. Статистичний щорічник України за 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ecopravo.org.ua/stat/yearbook_2010_ua.pdf.
16. Статистичний щорічник України за 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ecopravo.org.ua/stat/yearbook_2013_ua.pdf.
17. Закон України від 13.01.2015 № 87-VIII «Про внесення змін до статті 17-2 Закону України "Про державну підтримку сільського господарства України"» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/87-19.
18. Індекс інвестиційної привабливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eba.com.ua/uk/about-eba/indices/investment-attractiveness-index>.
19. Кредитование аграрного сектора [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.eizvestia.com/tag/apk.
20. Кредитование АПК в Украине за полгода выросло до 38,3 млрд грн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.donsnab.com.ua/kompaniya/novosti/rinok/1257.html.
21. Кредитування АПК скоротилося більш ніж на три мільярди гривень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net/business/economics/3431075-kredytuvannia-apk-skorotylosia-bilsh-nizh-na-try-miliardy-hryven-bankir>.
22. Постанова Кабінету Міністрів України № 943 від 25.07.2012 «Про затвердження Статуту публічного акціонерного товариства “Державний земельний банк”» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
23. Постанова Кабінету Міністрів України № 418 від 10.08.2014 «Про ліквідацію публічного акціонерного товариства “Державний земельний банк”» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
24. Огляд ринку сільського господарства України за 9 місяців 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rurik.com.ua/documents/research/agromarket_9_2013.pdf.

References

1. Ukrainian-American Agrarian Congress [electronic resource]. – Access mode: <http://www.apk-inform.com/ru/conferences/ugc2014/usa/about>.
2. Vitkov M. Investment policy development in agricultural industry of Ukraine / M. Vitkov // *Economy of agrarian and industrial complex*. – 2010. – № 3. – P. 54–57.
3. Demyanenko S. Agricultural holdings in Ukraine: formation and development / S. Dem'yanenko // *Economy of Ukraine*. – 2009. – № 12. – P. 50–61.
4. Kisil M. Theoretical, methodological and practical aspects of farms' investment efficiency formation. / M. Kisil, V. Ivanchenko // *Economy of agrarian and industrial complex*. – 2012. – № 7. – P. 55–62.
5. Kozhemyakina M. Investment security as a basis of the agrarian economy of Ukraine / M. Kozhemyakina // *Economy of agrarian and industrial complex*. – 2009. – № 12. – P. 68–73.
6. Panasyuk O. Attracting investment to the agrarian sector/ O. Panasyuk // *Economy of agrarian and industrial complex*. – 2010. – № 6. – P. 51–53.
7. Sabluk P. International capital flows and attracting foreign direct investment to Ukraine / P. Sabluk, V. Vlasov, M. Kissel, K. Prib // *Economy of agrarian and industrial complex*. – 2008. – № 9. – P. 3–14.
8. Pivtorak V. Bank lending to small farms / V. Pivtorak // *Economy of agrarian and industrial complex*. – 2013. – № 10. – P. 130–135.
9. 10 memorable facts about Ukrainian agribusiness [electronic resource]. – Access mode: <http://latifundist.com/blog/read/756-10-zapominayushchihsya-faktov-pro-ukrainskij-agrobiznes>.
10. Capital investment in Ukraine for 2013 Statistical Bulletin [electronic resource]. – Access mode: ukrstat.org/uk/druk/publicat/.../Arch_ki_bl.htm.
11. Capital investment in Ukraine in 2007–2011 : Statistical Yearbook [electronic resource]. – Access mode: ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat.../publ6_u.htm.
12. Investments into agriculture of Ukraine today is fed world tomorrow [electronic resource]. – Access mode: <http://a7d.com.ua/agropolitika/12565-sogodn-nvesticyi-v-apk-ukrayini-zavtra-sitiiy-svt.html>.
13. Sowing 2015: where to get the money? [electronic resource]. – Access mode: <http://latifundist.com/blog/read/900-posevnaya-2015-gde-brat-dengi>.
14. Lupenko Y. On scientific activities of the National Scientific Center "Institute of Agricultural Economics" in 2012 and tasks for the future / Y. Lupenko // *Economy of agrarian and industrial complex*. – 2013. – № 5. – P. 16–24.
15. Statistical Yearbook of Ukraine for 2010 [electronic resource]. – Access mode: ecopravo.org.ua/stat/yearbook_2010_ua.pdf.
16. Statistical Yearbook of Ukraine for 2013 [electronic resource]. – Access mode: ecopravo.org.ua/stat/yearbook_2013_ua.pdf.
17. Law of Ukraine of 13.01.2015 № 87-VIII «On Amendments to Article 17-2 of the Law of Ukraine "On State Support of Agriculture of Ukraine"» [electronic resource]. – Access mode: zakon.rada.gov.ua/go/87-19.
18. Investment Attractiveness Index [electronic resource]. – Access mode: <http://www.eba.com.ua/uk/about-eba/indices/investment-attractiveness-index>.
19. Lending to agrarian sector [electronic resource]. – Access mode: www.eizvestia.com/tag/apk.
20. For the six months agribusiness loans in Ukraine rose to 38.3 billion UAH [electronic resource]. – Access mode: www.donsnab.com.ua/kompaniya/novosti/rinok/1257.html.
21. Agribusiness loans decreased by more than three billion UAH [electronic resource]. – Access mode: ua.korrespondent.net/business/economics/3431075-kredytuvannia-apk-skorotylosia-bilsh-nizh-na-try-miliardy-hryven-bankir.
22. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 25.07.2012 № 943 «On approval of statute of public joint stock company "State Land Bank"» [electronic resource]. – Access mode: www.zakon.rada.gov.ua.
23. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 418 from 10.08.2014. «On the elimination of public joint stock company "State Land Bank"» [electronic resource]. – Access mode: www.zakon.rada.gov.ua.
24. Review of agricultural market of Ukraine for 9 months 2013 [electronic resource]. – Access mode: http://www.rurik.com.ua/documents/research/agromarket_9_2013.pdf.